

Yeni Toplumsal Hareketler, Sivil Toplum Ve Müzakereci Demokrasi

Fatih BALKAYA*

Özet

Yeni Toplumsal hareketler kendilerini kültürel alanda ifade eden, kimlik temelli hareketlerdir. Bunun için de sivil toplumun gelişmesi ve sivil toplumun demokrasi temellerine oturtulması büyük önem taşımaktadır. Ancak, liberal demokrasi anlayışının gelişen dünyada farklı talepleri yeterince yansıtamadığı ileri sürülmekte ve müzakereci demokrasi anlayışı, liberal demokrasiyi demokratikleştiren veya tamamlayan yeni bir yaklaşım olarak ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni toplumsal hareketler, Sivil toplum, Müzakereci demokrasi

Abstract

New Social Movements, Civil Society and Deliberative Democracy

New social movements, describing themselves in the cultural area, are the identity based movements. Therefore, progressing of civil society and placed on a democracy bases of civil society are very important. But, it is alleged that liberal democracy can't reflect different demands in the developing world and the deliberative democracy is claimed to be a new concept to make liberal democracy to democratize or to complete.

Key Words: New Social Movements, Civil Society, Deliberative Democracy

1.Giriş

Demos(halk) ve kratos(iktidar) kelimelerinin birleşimi ile oluşan demokrasi, bu anlamda halkın iktidarı/yönetimi anlamına gelmektedir. Antik Yunan'dan günümüzde dek gelişen ve gelişmekte olan demokrasi anlayışı zaman zaman yerilmiş zaman zaman da en iyi yönetim biçimi olarak tanımlanmıştır. Tüm bunlara paralel olarak, doğrudan demokrasiden temsili demokrasi anlayışına doğru evrim geçiren demokrasi düşüncesi radikal demokrasi, müzakereci demokrasi gibi türleriyle birlikte "demokrasinin demokratikleştirilmesi" veya "poliarşi" gibi terim ve ifadelerle mükemmel şekline kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Sivil toplum kavramının belirgin bir şekilde ortaya çıkışı, 18. yüzyılın başlarına dek geri götürülebilmektedir. Öncelikle siyasal toplum olarak kullanılan sivil toplum kavramı, zamanla

*Arş.Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, fatihbalkaya@mynet.com

siyasal toplumdan özerk bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Kamusal alan ile özel alan tartışmalarının göbeğinde yer alan sivil toplum günümüzde hukuk devletinin, piyasa

ekonomisinin, demokrasinin ve insan hak ve özgürlüklerinin devlet müdahalesine karşı korunduğu özerk bir alan kimliği kazanmıştır.

Soğuk Savaş sürecinin sona ermesi, küreselleşmenin etkilerini hissettirmeye başlaması, ulus-devletlerin gücünün sorgulanmaya başlaması, toplumların çoğulcu ve çok-kültürlü bir nitelik kazanması, çevre, barış, kadın hareketleri gibi yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı demokrasi anlayışını da değişime zorlamıştır. Bu bağlamda; radikal demokrasi ve müzakereci demokrasi gibi anlayışlar ön plana çıkmaya başlamıştır.

Yukarıdaki perspektifle birlikte çalışma şu sorulara yanıt aramaya odaklanmıştır: Demokrasi ile sivil toplum arasında nasıl bir ilişki vardır? Demokrasinin “doğası” ile sivil toplumun “doğası” birbirlerine benzemekte midir? (Burada doğadan kasıt, her iki unsur doğuran etmenlerdir). Küreselleşme ile ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler sivil toplumu ve demokrasiyi ne yönde değiştirmiştir? Müzakereci demokrasiyi ortaya çıkaran koşullar nelerdir?

Çalışmanın temel amacı ise sivil toplum ile demokrasi arasında bağ kurarak, müzakereci demokrasiyi, “yeni toplumsal hareketler” kuramı çerçevesinde açıklamaktır. Başka bir deyişle çalışmada, sivil toplumun müzakereci demokrasi anlayışı ile güçlendirilmesinin yeni toplumsal hareketlere de olumlu bir şekilde yansıtacağı vurgulanacaktır.

2.Sivil Toplumun Ortaya Çıkışı

Sivil toplumun ortaya çıkış sürecini net bir şekilde anlayabilmek için, Orta çağ’ın siyasal ve sosyo-ekonomik sürecinin analizini yapmak gerekmektedir. Çünkü; burjuvazi, feodalizmden doğmuş ancak onu rasyonel bir şekilde dönüşüme uğratmış ve dönemin sınıfsal ve sosyal yapısını değiştirmiştir. Sivil toplum da bu sürecin sonunda ortaya çıkmıştır.

Feodal sistemde, sosyal ilişkilerin ilki lord-serf arasındaki ilişkide diğeri de lordun diğer lordlar arasındaki vasallık ilişkisinde ortaya çıkmaktadır. Lordun vasallık ilişkisinde ise, lord, belirli bir hizmet karşılığında vasalına fief bağışlamaktadır. Silah ve at sağlayabilmek, şövalyeler ile savaş alanında atlı bir savaşçının desteklenmesi için gerekli olan askerleri eğitmek, silahlandırmak, ödüllendirmek ve yönetmek; gerekli durumlarda lordun davetlerine ya da toplantılarına katılmak vb. hizmetler buna dahildir

1.

Orta Çağ’ın önemli aktörlerinden diğeri ise Kilise’dir. Dini değerler göre şekillenen bir çağda, Kilise’nin de önemli bir rol oynaması doğaldır. Kilise, Hristiyanlığın amaçları doğrultusunda toplumun her alanına müdahale etmiştir².

¹ Poggi, Gianfranco.”Modern Devletin Gelişimi”:Sosyolojik Bir Yaklaşım”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,2012,İstanbul:37

Zamanla merkezi krallıkların güçlenmeye başlaması, burjuvazinin bir sınıf olarak belirginleşmesi, kentsel yaşamın ortaya çıkması vb. nedenlerle sivil toplum ortaya çıkmaya başlamıştır. Ekonomik gelişme ile birlikte burjuva sınıfı kendi aydın kesimini oluşturmaya başlamıştır³. Matbaanın gelişimi burada önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Matbaa makinesinin icadı ile burjuva sınıfı gazeteler aracılığıyla kendi fikirlerini kitlelere aktarabilme fırsatına kavuşmuşlardır.

3.Sivil Toplum Düşüncesinin Gelişimi

Sivil toplum kavramının tarihsel gelişiminde ilk durakta Aristo yer almaktadır. Aristo *politike koinonia* kavramı ile sivil ve siyasal toplumu bir arada düşünmüştür. Aristo bu kavram ile özgür ve eşit hak ve yükümlülükler sahip, belirli bir yasal sistem içerisinde yer alan vatandaşlar topluluğunu kast etmiştir⁴. *Politike koinonia* birçok koinoniyadan sadece birisiydi; dışındaki doğal ilişkiler haricinde her şeyi kapsayan bir toplumsal sistem olarak anlamlandırılmaktaydı⁵. Başka bir deyişle *politike koinonia*, resmi olarak tanımlanmış bir yönetim sisteminde yaşayan özgür ve eşit yurttaşlardan oluşan siyasal topluluktur⁶.

Sivil toplum kavramı üzerinde sözleşmecî akımın temsilcileri olan Locke, Hobbes ve Rousseau da durmuştur. Locke'a göre toplum devletin oluşumundan önce gelmektedir⁷. Locke böylelikle sivil toplumu herhangi bir kayıt unsuru belirtmeden kullanmıştır⁸. Hobbes'a göre ise *civitas* ya da *commonwealth* kavramı, insanın insanın kurdu olduğu bir dönemde, her bireyin kendini koruma arayışından vazgeçerek, güvenliği sağlamak için bir kişi veya meclis görevlendirme suretiyle gönüllü olarak bir sözleşme imzalamalarının bir eseridir⁹. Rousseau ise insanların birbirleriyle barışçı ve uyumlu bir şekilde yaşamak için özel iradelerini genel iradeye devretmesiyle toplumsal sözleşmeyi gerçekleştirmelerini sivil toplumun/devletin temeli olarak algılar. Bireylerin özel ve farklı iradeleri, "genel irade" altında somutlaşırlar.

Görüldüğü gibi sözleşmecî akımın temsilcileri siyasal toplum ile sivil toplum arasında bir ayrım yapmak yerine ikisini bir arada düşünmüş ve devletin sivil toplumu da kapsayan geniş bir örgütlenme olduğunu savunmuşlardır. Buna paralel olarak; her üç düşünürün kaygılandığı noktanın sivil toplumdan ziyade devletin temellerini oluşturma olduğu ve devlet-toplum etkileşiminde devletin biraz daha ağır bastığı söylenebilir.

Liberal politik iktisat görüşünün savunucuları olan Adam Ferguson, David Hume ve Adam Smith gibi düşünürler sivil toplumu "piyasa toplumu" içerisinde tanımlamışlardır.

² Çetin, Halis."Liberalizmin Tarihsel Kökenleri", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2002, Cilt:3, Sayı:1

³ Aktaş, Hasan."Batı'da ve Türkiye'de Sivil Toplum(Gelişim Süreci)", Kamu'da Sosyal Politika, Cilt:2, Sayı:4

⁴ Gözübüyük Tamer , Meral."Tarihsel Süreçte Sivil Toplum", Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2010,Cilt:27, Sayı:1

⁵ Cohen, Jean L. Ve Arato, Andrew."Sivil Toplum ve Siyasal Teori",Efil Yayınevi, 2013 ,Ankara:78

⁶ Cohen , Jean L. Ve Arato, Andrew, a.g.e., s:78

⁷ Erdoğan, Mustafa."Liberal toplum, liberal siyaset", Siyasal Kitabevi, 1998, Ankara: 217

⁸ Aktaş, Hasan,a.g.m.

⁹ Erdoğan,a.g.e., s:217.

Burada sivil toplum, devlete karşı korunması gereken bir alan olarak tanımlanmıştır. Bunun için de modern vatandaşın *homo politicus* (siyasal insan) olmasının yanında *homo economicus*(iktisadi insan) olması gerekmektedir¹⁰.

Hegel sivil toplum kavramıyla, girişi çıkışı serbest, gönüllü ve herkesi kapsamayan ve tüzel yapı bakımından üyelerinin haklarına dokunmayan bir tüzel kişilik önermiştir¹¹. Başka bir deyişle Hegel'e göre sivil toplum aile ile devlet arasında yer alan ahlaki yaşamın alanıdır¹². Aile, sivil toplum ve devlet Hegel'in devlet teorisinin temel yapı taşlarıdır. Hegel, etik hayatı aile, sivil toplum ve devlet gibi üç ayrı alana ayırmıştır. Aile yaşamı içinde karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma, fedakarlık ve itaat gibi değerler ailenin etik normlarını oluşturur. Ancak sivil toplumda ise, çalışma, üretim ve emeğin pazardaki değişimine bağlı olarak bireylerin kendi çıkarlarını savunma mekanizması içinde gelişir¹³. Devlet ise, Hegel'in diyalektik felsefesine uygun olarak, aile ve sivil toplumun bir sentezidir¹⁴.

Marx ise sivil toplum kuramını oluştururken Hegel'in düşüncelerinden hareket etmiş ancak onun düşüncelerini tersine çevirmiştir. Hegel'in düşüncesinde sivil toplum devlete bağımlı iken Marx'ın düşüncesinde devlet sivil topluma bağımlı bir şekilde düşünülmüştür¹⁵. Marx'a göre insanın doğayla ilk etkileşimini oluşturan ekonomik hayat, insan hayatının tüm aktivitelerinin ve sosyal hayatının temelini oluşturur¹⁶. Bu görüş doğrultusunda Marx, sivil toplumun gelişimini burjuvazinin gelişimi ile açıklamıştır. Marx için sivil toplum, üretici güçlerin belli evrimsel gelişiminde ortaya çıkan ve bireyler arasındaki ekonomik ilişkileri açıklayan bir kavramdır¹⁷.

Sivil toplum düşüncesinin gelişimine katkıda bulunan düşünürlerden bir diğeri ise Antonio Gramsci'dir. Gramsci, sivil toplumu açıklarken, "hegemonya" kavramına başvurmuştur. Gramsci'ye göre hem devlet hem de sivil toplum hegemonyanın iki üst yapısal kurumudur¹⁸. Hegemonyanın politik ayağı devlet üzerinde somutlaşırken, kültürel ayağı ise, sivil toplumda cisimleşmektedir¹⁹. Devlet, zor yoluyla hegemonyayı oluştururken, sivil toplum ise ikna yoluna başvurur.

Sivil toplumun düşünsel gelişiminde başvurulacak kişilerden sonuncusu Alexis De Tocqueville'dir. *Amerika'da Demokrasi* adlı yapıtında Amerikan halkının karşılaştığı her sorunu sivil toplum kuruluşlarıyla çözdüğünü gözlemleyen De Tocqueville, sivil toplum

¹⁰ Erdoğan,a.g.e.,s.219

¹¹ Cohen, Jean L. Ve Arato, Andrew,a.g.e.,s:97

¹² Erdoğan,a.g.e., s.220

¹³ Çaha, Ömer."Sivil Kadın: Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum", Savaş Yayınevi, 2010, Ankara:36

¹⁴ Gözübüyük Tamer,Meral, a.g.m.

¹⁵ Erdoğan,a.g.e. ,s.221

¹⁶ Çaha ,a.g.e. s:42

¹⁷ Çaha, a.g.e. s:42

¹⁸ Çaha, a.g.e. s:44

¹⁹ Çaha, a.g.e. s:44

kuruluşlarını güven, uzlaşma, tolerans, yurttaşlar arasında eşitliği sağlama gibi değerlerin üretildiği, "büyük" ve "özgür" okullar olarak nitelendirmiştir²⁰.

4. Küreselleşme Ve Liberal Demokrasinin Krizi

Demokrasi, Antik Yunan'da "doğrudan demokrasi" şekli ile ortaya çıkmıştır. Fakir çoğunluğun yönetimi²¹ olarak tanımlanan demokrasiden kadınlar, çocuklar, yabancılar ve köleler vatandaşlık haklarından mahrum oldukları için yararlanamamaktaydılar. Zaman içerisinde koşulların değişimi ile birlikte, demokrasinin de şekil değiştirdiği gözlemlenmiştir.

Zamanla liberalizmin gelişimi ile birlikte liberalizm ve demokrasi evliliğine dayanan liberal demokrasi ortaya çıkmıştır. Bugünkü haliyle temsili-liberal demokrasi, genel olarak liberalizmin ilkelerinden türemiştir. Bu ilkeler; özgürlük, eşitlik, siyasal temsil, siyasal katılım ve haklardır²². Özgürlükten kasıt, her türlü düşüncüyü serbestçe ifade edebilme ve belirli bir konu etrafında örgütlenme özgürlüğüdür. Her türlü düşüncenin serbest ve özgür bir şekilde savunulması, bir ülkedeki demokrasi düzeyinin de göstergesi sayılmaktadır. Başka bir deyişle, düşünce özgürlüğünün olmadığı toplumlar/devletler otoriter olarak adlandırılmaktadır. Negatif özgürlükler olarak adlandırılan özgürlükler, bireyin dışarıdan gelen keyfi bir zorlama olmaksızın, serbestçe davranabilmesidir²³.

Demokrasinin ilkelerinden bir diğeri ise eşitlik ilkesidir. Burada eşitlikten kasıt, yasalar önünde eşitliktir. Herkes, kanunlar önünde eşit haklara sahiptir. Din, dil, ırk, inanç, sınıf, felsefi görüş, cinsiyet, yaş, cinsiyet vb. farklar yasalar önünde bir anlam taşımamaktadır. Zamanla, kapitalizmin gelişmesi ile birlikte nüfus artışı, işçi sınıfının ortaya çıkması, suç oranlarında yükselme, hastalık, grev, işsizlik gibi "sosyal sorunlar" da ortaya çıkmaya başlamıştır. İşte tüm bunların önüne geçebilmek için devletin sosyal hayata müdahale etmesi gerekmiştir. Sosyal devlet politikaları ile birlikte eşitlik kavramının içeriğinde de değişimler gözlenmiş, "sosyal eşitlik", "fırsat eşitliği" gibi yeni eşitlik türleri ortaya çıkmıştır.

Siyasal katılım ve siyasal temsil ise birbirleriyle yakından ilişkili iki kavram mahiyetindedir. Bu bağlamda demokrasinin en önemli araçlarından biri oy kullanmadır. İnsanlar serbest ve adil seçim koşulları ile birlikte oy kullanarak kendilerini yönetecek kişileri yani siyasal iktidarı belirleme hakkına sahiptir. Siyasal örgütler yani partiler de bu çerçevede örgütlenerek siyasal rekabete girebilmektedirler. Bununla birlikte her türlü düşünce ve toplumsal katman parlamentolarda seslerini duyurabilme haklarını elde edebilirler²⁴.

²⁰ Gözübüyük Tamer, Meral, a.g.m.

²¹ Şahin, Bican."Liberal Demokrasinin Temelleri", "Demokrasi Teorisinde Güncel Tartışmalar" ,Orion Kitabevi, 2008, Ankara:3

²² Demir, Nesrin."Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları", Ege Akademik Bakış, 2010, Cilt:10, Sayı:2

²³ Yayla, Atilla,"Liberalizm",Liberte Yayınları, 2008, Ankara:165

²⁴ Demir, a.g.m.

Günümüzde toplumların çeşitlilik kazanması ile birlikte toplumsal alanda farklı talepler dile getirilmeye başlamıştır. Küreselleşme süreciyle birlikte yaşanan süreç modernizmin ürünü olan demokrasinin de sorgulanmasına neden olmuştur. Küreselleşme ve post-modern söyleme uygun olarak, farklı kimliklerin ve toplumsal hareketlerin seslerini duyurmaya başlaması, taleplerini dile getirmesi farklı demokrasi çeşitlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin Robert Dahl ideal demokrasi modelini “poliarşi” kavramıyla açıklamıştır. Dahl’a göre poliarşinin temel özellikleri şu şekildedir²⁵:

- Örgütlenme ve örgüte girebilme özgürlüğü
- İfade özgürlüğü
- Oy kullanma hakkı
- Kamu görevine seçilebilme hakkı
- Siyasal liderlerin oy için yarışabilme hakkı
- Farklı kaynaklardan bilgi alabilme hakkı
- Serbest ve özgür seçimler
- Oylama ve beklentilerini ifade ederek kamu düzeni oluşturabilme gereği

Yukarıdaki sürece paralel olarak liberal demokrasinin krize girdiği iddia edilmektedir. Liberal demokrasinin kriz içerisinde bulunduğunu savunanların temel varsayımları şu şekildedir²⁶:

- Özgürlük ve eşitlik ilkelerinin önceliğini gözetemeyen temsilî sistem, yurttaşların demokratik süreçlere katılımını olanaksız hale getirmektedir.
- Toplumsal yaşam biçimlerinin değişen taleplerine siyasal mekanizma yanıt getirememiştir.
- Temsilî sistem bireyler arasındaki farklılıklardan doğan talepleri görmezden gelmektedir.
- Liberal devlet modelinde demokrasi; halk adına karar verme yetkisine sahip olacak siyasal elitlerin belirlemiş olduğu ve halkın çıkarlarından ziyade, siyasal elitlerin çıkarlarının çatıştığı bir sistem olarak kurgulanmıştır.
- Günümüz siyasal hayatında siyasal partiler, toplum ile devlet arasında iletişimi sağlama misyonunu terk etmişlerdir.
- Siyasi işleyişe hakim olan temsilcilerin projeleri ekonomik alanda söz sahibi olan ulus-ötesi kuruluşlara bağımlı olarak şekillendirilmektedir.

Temsilî demokrasinin krize girmesi ile birlikte radikal demokrasi, müzakereci demokrasi gibi yeni türler ortaya çıkmaya başlamıştır. Kimlik temelli ortaya çıkan yeni toplumsal hareketler (çevre, barış, kadın vb.) toplumsal alanda yeni politikalar üretilmesi için

²⁵ <http://www.canaktan.org/politika/demokrasi/makaleler/poliarsi.htm>,19.02.2015

²⁶ Şimşir, Esra.”Liberal Demokrasinin Demokratikleştirilmesinde Alternatif Usuller:Müzakereci Demokrasi Kuramları ve Sınırlılıkları”,”Demokrasi Teorisinde Güncel Tartışmalar”, Orion Kitabevi , 2008, Ankara:107-135

seslerini duyurmaya, siyasal iktidarlara baskıda bulunmaya çalışmışlardır. Bu tip hareketlerin temel özelliği kültürel bağlamda ve sivil toplum alanında seslerini duyurmaya çalışmalarıdır.

5.Yeni Toplumsal Hareketler, Sivil Toplum Ve Müzakereci Demokrasi

1980 sonrasında, komünizmin çöküşü, yeni gelişmelere kapı aralamıştır. İngiltere ve ABD'deki neo-liberal ekonomi politikalarıyla birlikte, sermayenin yavaş yavaş küresel bir nitelik kazanmaya başlaması, ulus-devletlerin gücünü, çok uluslu şirketler ve ulus-ötesi kurumlarla paylaşmaya başlaması, sivil toplumun gücünün artması, teknolojinin gelişimi, toplumların çok kültürlü bir hale gelmesi, "küreselleşme" adı verilen sürecin hız kazanmasına neden olmuştur. Bu çerçevede; demokrasi, insan hakları ve özgürlük gibi talepler ön plana çıkmaya başlamıştır. Yeni toplumsal hareketler de bu sürecin sonunda ortaya çıkmıştır.

Toplumsal hareket genel olarak, toplumsal bir muhalife karşı yönelmiş bir hareket²⁷ olarak tanımlanabilir. İşçi sınıfı, üçüncü dünya bağımsızlık hareketleri gibi "eski toplumsal hareketler" in gerçekleştiği alan iktisadi alan iken yeni toplumsal hareketlerin gerçekleştiği alan kültürel alandır. Offe, yeni toplumsal hareketlerin gerçekleştiği alanı "kurumsal olmayan siyaset alanı"²⁸ olarak tanımlamaktadır. Görüldüğü gibi, yeni toplumsal hareketler, sivil toplumun yeni taşıyıcı kodları olarak tanımlanmaktadır. Yeni toplumsal hareketlerin özellikleri genel olarak şu şekildedir²⁹:

- Yeni toplumsal hareketlerin toplumsal tabanı sınıfsal yapıyı aşan bir nitelik taşımaktadır.
- Yeni toplumsal hareketler, değerler ve fikirler açısından çoğulcu bir nitelik taşımakta ve karar alma süreçlerine katılımı kendilerine bir hedef olarak belirlemektedirler.
- Yeni toplumsal hareketler, kimlik yönelimli hareketlerdir.
- Yeni toplumsal hareketlerde bireysel ve kolektif kimlik arasındaki ilişki bulanıklaşmaktadır. Çağdaş hareketlerin çoğu kendisini bireysel hareketlerle ifade etmektedirler.
- Yeni toplumsal hareketler, insan hayatının kişisel boyutunu yansıtmaktadır.
- Yeni toplumsal hareketler, şiddet karşıtı ve sivil itaatsizlikle tanımlanan yeni taktiksel modeller kullanmaktadırlar.
- Yeni toplumsal hareket gruplarının örgütlenmesi ve çoğalması, liberal demokrasinin krizinin bir göstergesidir.
- Kadro liderliğindeki ve merkezi bürokrasili geleneksel kitle partilerinin aksine, yeni toplumsal hareket örgütleri bölünmüş, dağınık ve adem-i merkeziyetçi bir nitelik taşımaktadır.

²⁷ Çayır, Kenan. "Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler", "Yeni Sosyal Hareketler:Teorik Açılımlar",Kaknüs Yayınları, 1999, İstanbul:23

²⁸ Offe, Claus."Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması", "Yeni Sosyal Hareketler:Teorik Açılımlar",Kaknüs Yayınları, 1999,İstanbul:61

²⁹ Hank, Johnston.,Larana, Enrique., R.Gusfield. "Kimlikler,Şikayetler ve Yeni Sosyal Hareketler", "Yeni Sosyal Hareketler:Teorik Açılımlar",Kaknüs Yayınları, 1999, İstanbul:135-137

Habermas, yeni toplumsal hareketleri hem programları sayesinde siyasal katılım kanallarını genişleten hem de sivil toplumu ve kamusal alanı canlandıran hareketler³⁰ olarak yorumlamaktadır. Habermas yeni toplumsal hareketlerin kullandığı en önemli aracın “müzakereci demokrasi” tekniği olduğunu vurgular.

Habermas’ın müzakereci demokrasi anlayışı da, onun “iletişimsel eylem kuramı” temelinde şekillenmektedir. Habermas’a göre toplumsal eylem ya iletişimsel ya da stratejiktir. Araçsal ve stratejik eylemler başarılı olmaya yönelmiş eylemler olarak karşısındakini etkilemeye yönelmiştir³¹. Anlaşma yönelimli eylemler ise, eylem planlarının anlaşma amaçları üzerinden koordine edildiği eylemlerdir³². Habermas’a göre iletişimsel eylem, birlikte yürütülen bir yorumlama sonucu anlamayı hedeflemektedir³³. İletişimsel eylem, Habermas’ın “yaşam dünyası” olarak adlandırdığı toplumsal alanda gerçekleşmektedir³⁴. Bu ortamda bireyler, iletişimsel iş birliği içerisinde karşılıklı etkileşim içerisinde bulunurlar. Yaşam dünyasını oluşturan unsurlar, kültür, toplum ve kişiliktir. Yaşam dünyasının rasyonelleşmesi ise bu üç yapının birbirinden farklılaşmasıyla oluşmaktadır³⁵.

Müzakereci demokrasi ise, vatandaşların ilgili bilgileri paylaştığı, toplumsal işler hakkında konuştuğu, toplumla ilgili görüşleri oluşturduğu ve siyasal süreçlere katıldığı söylemci sosyopolitik bir sistemdir³⁶. Bu bağlamda; müzakereci demokrasinin temel amacı, farklı çıkarlara sahip bireylerin veya grupların, birbirleriyle etkileşim ve iletişim içerisinde bulunarak, rasyonel bir temelde uzlaşmasının sağlanmasıdır. Bunun için müzakere süreci içerisindeki bireyler veya gruplar, tartışma konusu oluşturma, ikna edebilme, soru oluşturma, sorgulama yeteneklerini, diyalog sürecini sağlamlaştırmak için kullanmalıdırlar³⁷.

Müzakere sürecinde temel amaç, farklılıkları ve çoğul kimlikleri barındıran sosyal alan içerisinde konuşmanın, eşitlik temellerine oturtulmasını sağlamaktır³⁸. Müzakereci demokrasi için önemli olan noktalar şu şekildedir³⁹:

- Geniş halk katılımının varlığı
- Kamusal tartışma ve sorunlardan haberdar olma
- Bir yargıya ulaşmak için müzakereler yapma
- Müzakerede güç ve iktidar ilişkilerinden bağımsız olarak her birey için eşit koşullar oluşturma
- Müzakere edilen konuda uzlaşmaya ulaşma

³⁰ Coşkun, Mustafa Kemal. “Demokrasi Teorileri ve Toplumsal Hareketler”, Dipnot Yayınları, 2007, Ankara: 143

³¹ Coşkun, Mustafa Kemal. a.g.e., s.40

³² Coşkun, Mustafa Kemal. a.g.e., s.40

³³ Coşkun, Mustafa Kemal. a.g.e., s.40

³⁴ Coşkun, Mustafa Kemal. a.g.e., s.41

³⁵ Coşkun, Mustafa Kemal. a.g.e., s.43

³⁶ Sitembölükbaşı, Şaban. “Liberal Demokrasinin Çıkmazlarına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi”, Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi, 2005, s:147

³⁷ Şimşir, Esra, a.g.m. s:118-119

³⁸ Şimşir, Esra, a.g.m., s:118

³⁹ Coşkun, Mustafa Kemal. a.g.e., s:48

Müzakereci demokrasinin merkezinde siyasal görüşme yer almaktadır⁴⁰. Siyasal görüşme, belirli bir amaç veya önceden oluşturulan gündem olmaksızın vatandaşların isteğe bağlı olarak yürüttükleri siyasal nitelikli tartışmalardır⁴¹. Bireyler ya da gruplar siyasal tartışmalar içerisine girerek, toplumsal sorunlara müzakereci bir perspektifle bir çözüm yolu bulmayı amaçlarlar.

Sivil toplum, yeni toplumsal hareketler ve müzakereci demokrasi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Öncelikle örgütlü bir yapıya sahip olan yeni toplumsal hareketler, taleplerini kültürel alanda başka bir deyişle sivil toplumda dile getirirler. İkinci olarak ise; bir toplumda sivil toplumun gelişmesi, demokratik gelişim düzeyiyle paralel olarak gerçekleşmektedir. Bunun için de katılım kanallarının gelişmiş olması, ifade özgürlüğünün olması, kısaca hak ve hürriyetlerin gelişmiş olması gerekmektedir. Üçüncü olarak ise; yeni toplumsal hareketler, liberal demokrasinin ötesinde bir takım taleplere sahiptir. Başka bir anlamda, liberal demokrasi, yeni toplumsal hareketlerin taleplerini karşılamada yetersiz kalmaktadır. Çünkü; sadece oy kullanma ve temsil gibi özellikler “çoğunlukçu” bir anlayışa sahip olması nedeniyle farklı çıkarlara sahip bireylerin ya da grupların “çoğulcu” taleplerini seslendirmede yeterli olmamaktadır. Siyasal ve toplumsal sorunların çözümü için farklı çıkarların bir araya gelip, rasyonel bir temelde görüşlerini diyalog ekseninde açıklamaları ve bir uzlaşmaya varmaları gerekmektedir.

6.Sonuç Ve Değerlendirme

1980 sonrası Dünya genelinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Soğuk Savaş sona ermiş, sol/sosyalist düşünce eski etkinliğini yitirmiş, ABD’de Reagan, İngiltere’de Thatcher öncülüğünde neoliberal ekonomi politikaları yürürlüğe konmuş, ulus-devlet gücünü ulus-ötesi kurumlar ile paylaşma yoluna gitmiştir. Bu süreç küreselleşme olarak adlandırılırken, modern dönemin geride kaldığı, post-modernizmin başat konumda olduğu ileri sürülmüştür. Buna bağlı olarak özgürlük, demokrasi, insan hakları gibi nosyonlar yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede sivil toplum, devletten ayrı bir alan olarak ve farklı toplumsal kesimlerin seslerini duyurduğu bir arena olarak belirginleşmiştir.

Yukarıdaki gelişmelere paralel olarak, temsil-oy sistemine dayanan liberal demokrasinin toplumda farklılaşan çıkarları yeterince yansıtamamasından dolayı kriz içerisinde bulunduğu ileri sürülmüştür. Poliarşi, radikal demokrasi ve son olarak da müzakereci demokrasi gibi türler ön plana çıkmaya başlamıştır. Ancak müzakereci demokrasinin de “her derde deva olan bir ilaç” olmadığını da düşünülmesi gerekir. Çünkü müzakereci demokrasinin de bazı

⁴⁰ Sitembölükbaşı, Şaban.a.g.m.,s:148

⁴¹ Sitembölükbaşı, Şaban.a.g.m.,s:148

eksik/sınırlı yönleri bulunmaktadır. Müzakereci demokrasiye getirilen eleştiriler kısaca şu şekildedir⁴²:

- Bireylerin katılacağı müzakere platformunun nerede ve nasıl oluşturulacağına belirginleşmemiş ve kim tarafından gerçekleştirileceğinin belirginleşmemiş olması
- Günlük bireysel ilişkiler dışında sivil toplum kuruluşları ve devlet arasındaki ilişkilerde ekonomik, siyasal, kişisel güç ve çıkarlardan arınmış, bunlar tarafından etkilenmemiş bir konuşma olanaklı değildir.
- Müzakereci demokrasi modeli bir takım dışlayıcı ön yargılar barındırmaktadır.
- Dil kullanma kapasitesi ve yeteneği toplumsal eşitsizlikleri müzakere yoluyla yeniden üretmekte ve demokrasinin meşruluğunun sorgulanmasına neden olmaktadır.
- Müzakereci demokrasi, toplum içerisindeki siyasal, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikleri göz ardı ederek müzakere sürecinde her aktöre eşit şans tanır.
- Müzakereci demokrasi kuramcılarının ileri sürdüğüne zıt olarak iddiacı ve rekabetçi konuşmalar müzakereye egemen olabilir.

Sonuç olarak güçlü bir sivil toplum ve gelişmiş bir demokrasinin yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkması ve varlığını devam ettirmesi için olmazsa olmaz bir koşul olduğu düşünülmelidir. Ancak sadece liberal demokrasinin değil farklı çıkarları ve toplum kesimlerini önceleyen müzakereci demokrasi modellerinin liberal demokrasiyi “tamamlayıcı” bir unsur olduğu da akıldan çıkarılmamalıdır.

Kaynakça

Aktaş, Hasan. "Batı'da ve Türkiye'de Sivil Toplum (Gelişim Süreci)", Kamu'da Sosyal Politika, Cilt:2, Sayı:4.

Cohen, Jean L. Ve Arato, Andrew. "Sivil Toplum ve Siyasal Teori", Efil Yayınevi, 2013, Ankara.

Çaha, Ömer. "Sivil Kadın: Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum", Savaş Yayınevi, 2010, Ankara.

⁴²Coşkun, Mustafa Kemal.a.g.e.,s:55-70 Şimşir,Esra,a.g.m. s:120-127 ve Köse, Sezen Ceceli ."Müzakereci Demokrasi Kuramı ve Toplumsal ve Politik Dönüşümün İmkanları:Kürt Açılımı Üzerine Bir İnceleme", Journal of Global Studies Special Issue.

Çayır, Kenan. "Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler", "Yeni Sosyal Hareketler: Teorik Açılımlar", Kaknüs Yayınları, 1999, İstanbul.

Çetin, Halis. "Liberalizmin Tarihsel Kökenleri", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2002, Cilt:3, Sayı:1.

Demir, Nesrin. "Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları", Ege Akademik Bakış, 2010, Cilt: 10, Sayı: 2.

Erdoğan, Mustafa. "Liberal Toplum, Liberal Siyaset", Siyasal Kitabevi, 1998, Ankara.

Gözübüyük Tamer, Meral. "Tarihsel Süreçte Sivil Toplum" , Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2010, Cilt: 27, Sayı: 1.

Hank, Johnston., Larana, Enrique., R. Gusfield. "Kimlikler, Şikayetler ve Yeni Sosyal Hareketler", "Yeni Sosyal Hareketler:Teorik Açılımlar", Kaknüs Yayınları, 1999, İstanbul.

<http://www.canaktan.org/politika/demokrasi/makaleler/poliarsi.htm,19.02.2015>

Köse, Sezen Ceceli. "Müzakereci Demokrasi Kuramı ve Toplumsal ve Politik Dönüşümün İmkanları: Kürt Açılımı Üzerine Bir İnceleme", Journal of Global Studies Special Issue.

Offe, Claus."Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması", "Yeni Sosyal Hareketler: Teorik Açılımlar", Kaknüs Yayınları, 1999, İstanbul.

Poggi, Gianfranco. "Modern Devletin Gelişimi": Sosyolojik Bir Yaklaşım", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, İstanbul.

Sitembölükbaşı, Şaban. "Liberal Demokrasinin Çıkmazlarına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi", Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi, 2005.

Şahin, Bican. "Liberal Demokrasinin Temelleri", "Demokrasi Teorisinde Güncel Tartışmalar", Orion Kitabevi, 2008, Ankara.

Şimşir, Esra. "Liberal Demokrasinin Demokratikleştirilmesinde Alternatif Usuller: Müzakereci Demokrasi Kuramları ve Sınırlılıkları" ,"Demokrasi Teorisinde Güncel Tartışmalar", Orion Kitabevi, 2008, Ankara.

Yayla, Atilla,"Liberalizm", Liberte Yayınları, 2008, Ankara.